

Regeringens sista försvar

Sedan nära två år har Sveriges ekonomiska läge snabbt och stadigt försämrats. I varje fall har man allmänt ansett att en försämring ägt rum — att penningvärdets nedgång, den ökade knappheten på varor, de minskade importmöjligheterna inneburit en försämring. Åtminstone på den punkten har regeringen och opposition varit ense. Regeringen har förgäves sökt bemästra krisen genom ständigt nya regleringar, ständigt nya restriktioner. Den har, såsom alla oskickliga, skyllt svårigheterna på "förhållandena", på världsläget, samtidigt som den förklarat de egna åtgärderna vara ägnade att hindra nedgången. I andra hand har den skyllt på oppositionen; om denna varit foglig, hade det varit lättare att regera. De maktägande och ansvariga har däremot sagts vara skuldlösa.

För tillfället synes de styrande vara på väg till en ny reträttposition. Hela föreställningen om kris och svårigheter påstås vara en illusion. I den ekonomiska debatten den 3 juli vände sig finansministern mot "den kritik som riktats mot regeringen därför att den inte skulle ha för folket talat om sanningen om vårt ekonomiska läge". Kritiken byggde, sade han, på en missuppfattning, ty den utgick från att läget var dåligt. "För det socialdemokratiska partiet är den utveckling av vårt svenska folkhushåll som ägt rum efter kriget ingen olycka. Tvärtom anser vi den till väsentlig del ha varit en lyckosam utveckling." Alltså, regeringen är skuldlös inte — som man förut sagt — därför att krisen beror på förhållandena, utan därför att ingen kris existerar. Utvecklingen har varit lyckosam. Då folk klagat över ökade skatter, stigande priser, ransoneringar och regleringar, så har de fel. Det är en senkommen insikt hos de styrande, men efter allt att döma skall den med iver spridas i valrörelsen — statsministern har redan börjat tala om att vi även under de senaste åren fått flera telefoner.

De meddelanden om utveckling och utsikter som samtidigt, löper in gör emellertid inte regeringens upplysningsarbete om alltings förträfflighet till en lätt sak. Någon importplan för det tredje kvartalet har inte

kunnat utarbetas, trots att sådan utlovats redan till i jan av juli. Man vet dock att dollarreserven stadigt sjunkit och allt tyder på att importen ånyo måste nedskäras med mycket kännbara belopp. De höga tulluppbörden visar att under det senaste budgetåret varor importerats till omkring 30 procent högre värde än regeringen i sina beräkningar förutsatt. Utrikesministern antyder nödvändigheten av lån utanför Marshallplanen — en utväg som man från regeringshåll med ovilja avvisade ännu för några månader sedan. Allt detta tyder på att svårigheterna är stora och blir större, enligt vanlig uppfattning, om ock inte enligt regeringens.

Den försvarsposition som regeringen nu valt — och som, får man hoppas, blir dess sista — har i själva verket mera tillfälligt avprovats flera gånger under de senaste åren. Den socialdemokratiska ministärens historia kunde lämpligen skrivas från synpunkten av växlingen mellan två skilda motiv. Först säger man till den kritik som påvisar misstaget och förutsäger misslyckandet: "Allt är bra och kommer att bli bra." När sedan förutsägelseerna slår in säges det: "Det är inte vårt fel, utan förhållandenas och den illvilliga oppositionens." Hur många gånger har inte regeringen löpt mellan dessa båda skyttegravar sedan två år?

Ett par exempel. I remissdebatten 1946 förklarade hr Wigforss att ingen fara fanns för fortsatt inflation; han räknade tvärtom med "en viss sänkning av kostnadsnivån inom en icke alltför avlägsen framtid". Ett år senare, liksom två år senare, fortsatte prisstegringen. Varför? "Förhållandena", svarar regeringen — den första svenska regering sedan årtionden under fredstid som förfogar över absolut majoritet. Ett andra skäl är oppositionens påpekande av inflationen; på våren 1947 beskyllde dåvarande handelsministern vid ett tillfälle då han icke trodde sig observerad rent av de icke socialistiska partierna för "hänsynslös inflationspropaganda". Då det ryska avtalet ingicks sades det av de styrande att Sverige utan svårighet skulle klara krediten. Sedan ett halv år senare fan...

kommunistpropaganda och vars funktion är att vara organ för samverkan mellan socialdemokrater och kommunister.

De avgivna förklaringarna är därför avslöjande, även om de inte är upplysande. Än en gång har det socialdemokratiska dubbelspelet blottats. Än en gång har bevisats att det för ett antal ledande socialdemokrater är naturligt att betrakta kommunisterna som intima allierade, kommunismen som en "schattering" av den gemensamma socialistiska åskådningen. Och samtidigt dundrar man officiellt mot diktaturpartiet och femte kolonnen. Man vill prisas både för sin trohet mot folkstyrelsen och sin tolerans gentemot tyranniet; man blir förolämpad om troheten mot demokratin betvivlas, men man vill ha rätt att uppmuntra diktaturpropagandan. Det parti inom vilket denna hållning framträder har till och med djärvheten att inför valen presentera sig som kommunismens bästa bekämpare.

Spelet kommer att fortsätta. Det gäller att vinna väljare både bland demokrater och halvkommunister, och då vågar man inte låta den vänstra handen veta vad den högra gör. Endast genom detta halvdunkel hoppas man kunna undvika nederlaget.

demokrater och kommunister — samtidigt som andra ledande socialdemokrater betecknar kommunismen som en femte kolonn. De går ut från att socialdemokrater bör understödja en tidskrift med "fri" debatt — varmed menas frihet för socialdemokrater och kommunister. Tänk er en rad högermän som begär understöd åt en publikation med utrymmet reserverat för högermän och nazister — och tänk er socialdemokraternas reaktion inför en sådan samverkan.

Det uttalande från Clartés sida som här bredvid införs kan inte på något sätt bryta udden av ovanstående resonemang. Ty väsentligt är inte att majnumret var så genomgående kommunistiskt att det väckte skandal även inom vissa Clartégrupper utan att de avgivna socialdemokraternas rekommenderingar till en tidskrift som sedan till stor del ägnats åt

varna mot kreditgivning, och efter hand har avtalets orimlighet blivit klar för alla. Men regeringen har inte beklagat sitt misstag, utan blott händelsernas utveckling; dess förutsägelser från 1946 underkänns 1947 och 1948 med samma trygga belåtenhet som en gång präglade deras framläggande.

Då importregleringen genomfördes i mars 1947 betecknades den av statsrådet Gjörös som en "parentes"; den skulle "bli av övergående natur"; det sades "vara möjligt att relativt snart komma fram med uppmjukningar i importförbudssystemet", och det skulle inte heller "behöva dröja alltför länge innan vi kan återgå till de friare villkor som vi alla efter-

strävar". I Morgon-Tidningen förkunnades efter samråd "med initierade kretsar" att "på tre kvarts år bör krisen kunna övervinnas". Sedan dess har regleringen oavbrutet utvidgats och skärpts. Men ändå spådde regeringen inte fel på våren 1947; det är utvecklingen som varit felaktig.

Nu förklarar regeringen det hela vara förträffligt. Generellt och hämningslöst tillgripes det försvar som så många gånger använts i detalj för att efter några månader bryta samman. Denna gång lär dock inte regeringen bli tvungen att än en gång växla position och skylla på "förhållandena". Det bör bli sista gången den brukar sitt uttröskade illusionsnummer.

D•N

22/7 1948

Reglering och socialisering

Det regleringssamhälle som håller på att utbyggas inför våra ögon är i två hänseenden präglad av socialistiska synpunkter. En blandning av bristande vilja och bristande förmåga hindrar de maktägande att upprätthålla balansen mellan köpkraft och varutillgång; man föredrar den illusion av framsteg som uppstår genom höjda löner, följda av höjda priser, framför den stabila välståndsökning som förutsätter ett fast penningvärde. Den spänning inom hushållningen som på detta sätt uppstår kan hållas inom rimliga gränser blott genom statliga ingripanden på de i varje situation mest hotade områdena — översvämningen bemästras inte genom en planmässig sanering, utan genom att en bräcklig vall av regleringar uppförs på de punkter där faran för ögonblicket förefaller störst. Det är en typisk politik från fall till fall, från dag till dag, vars resultat blir desto mera ödesdigra som de styrande visat en märklig förmåga att vid tillfälle efter tillfälle föreställa sig en utveckling rakt motsatt den faktiskt inträdande.

Regleringsivern är också betingad av den socialistiska åskådningen i stort. Planhushållning och socialisering var de riktpunkter som regeringen uppställde vid övertagandet av makten. Dess program har visserligen inte kunnat förverkligas; dels utgick det från tron på en arbetslöshetskris, medan den kris som nu råder har en helt annan karaktär, dels har själva socialiseringslinjens impopularitet bland väljarna blivit klarlagd. Men regleringarna framstår som ett surrogat för det totala förstäljande som blivit inaktuellt, de innebär en ökning av statsmakten, en koncentration av inflytandet hos byråkratin. Därför betraktas de som ett steg i socialistisk riktning. Finansministerns uttalande om utvecklingens förträfflighet i debatten den 3 juli är ett gott bevis för den glädje som de socialistiska doktrinärerna känner över statens expansion, dvs. över regeringens ökade möjligheter att i form av tillstånd och licenser — om också icke i form av positiva direktiv — fastställa näringslivets villkor.

Denna glädje är inte svår att förstå. Regleringarna måste, det är sant, ur en synvinkel anses vida mindre farliga än den genomförda planhushållningen eller socialiseringen; de är trots allt mindre svåra att avveckla, ty de låter själva den ekonomiska struktur som ett fritt näringsliv förutsätter bli bestående. Därför är det naturligt att en del unga radikaler inom socialdemokratin talar om halvhet och kompromisser och kräver kraftigare tag och mera fullständig ledning från statsmaktens sida. Från andra synpunkter är det likväl tydligt att regleringarna kan bli en inkörsport till socialiseringen genom att successivt bryta det motstånd som reses mot statsdriften.

Själva inriktningen av näringslivet förändras. De statliga organen blir dominerande i yrkesutövarnas verksamhet. Man tävlar icke om marknader och kunder, utan om byggnadstillstånd och licenser, om byråchefer och amanuenser. Det positiva och uppbyggande draget träder i bakgrunden, och som det väsentliga framstår i stället att övervinna de hinder som krisbestämmelserna och krisbyråkratin uppställer. En lyckad affär uppstår icke då en uppfinning exploateras eller ett nytt avsättningsområde öppnas, utan då en pris-